

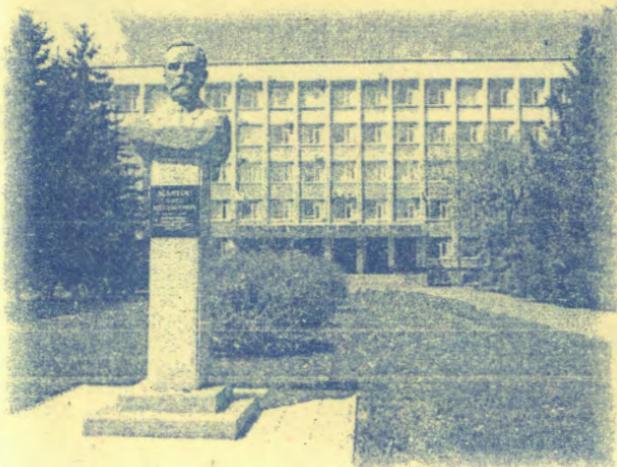
2012
Année
Internationale des

Coopératives

**МІЖНАРОДНИЙ
КООПЕРАТИВНИЙ РУХ:
ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ
СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ**

**Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції**

**16–17 лютого
2012 року**

**ПУЕТ
2012**

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Центральна спілка споживчих товариств України
Вищий навчальний заклад УКООПСЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)
Полтавський регіональний центр досліджень і сприяння
розвитку кооперації
Кафедра грошового обігу і кредиту
Кафедра міжнародної економіки

МІЖНАРОДНИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ: ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції
16–17 лютого 2012 року

ПОЛТАВА
ПУЕТ
2012

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208
М58

Розповсюдження та тиражування без
офіційного дозволу ПУЕТ заборонено

Редакційна колегія:

- О. О. Нестуля**, д.і.н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
В. В. Гончаренко, д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
А. О. Пантелеймоненко, д.е.н., професор, завідувач кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
О. В. Шкурупій, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
М. В. Аліман, к.е.н., доцент кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
Т. В. Овінко, к.і.н., доцент кафедри педагогіки, культурології та історії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції
М58 сучасного розвитку: матеріали Міжнародної науково-
практичної конференції, 16–17 лютого 2012 р. – Полтава:
ПУЕТ, 2012. – 378 с.

ISBN 978-966-184-153-5

У матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції розглянуті актуальні проблеми теорії, історії та практики міжнародного кооперативного руху.

Наукові дослідження авторів спрямовані на узагальнення та всебічний аналіз українського й зарубіжного досвіду функціонування кооперативних організацій, із подальшим використанням його в сучасній практиці кооперативів і їх об'єднань. Особливий акцент зроблено на ролі кооперації та кооперативної освіти в суспільстві XXI ст.

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208

Матеріали друкуються мовами оригіналів: українською, російською, англійською та французькою.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

ISBN 978-966-184-153-5

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», 2012

<i>Сангинов Н. С., Кадырова З. Х.</i> Методические аспекты оценки экономического потенциала потребительской кооперации	147
<i>Джабуров А. И., Турсунов Х. М.</i> Роль экспертизы в повышении качества и безопасности продовольственных товаров	153
<i>Афанасьева Л. В.</i> Интеграционные связи потребительской кооперации с агропромышленным комплексом	157
<i>Курлейко Б. А.</i> Трансформація аграрного сектора України як основа розвитку ринків споживчої кооперації.....	160
<i>Фірсова Н. В.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку споживчої кооперації Полтавської області	163
<i>Шкарлупа В. Г., Бондаренко М. О.</i> Проблеми і перспективи розвитку ресторанного господарства споживчої кооперації.....	166
<i>Чернявська О. В., Рафальська О. М.</i> Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства споживчої кооперації.....	169
<i>Брітченко І. Г.</i> Реформування та розвиток кооперативних банків на прикладі ПАТ «БАНК УКООПСПЛКА»	174
<i>Карцева В. В.</i> Необхідність використання контролінгу при формуванні стратегії розвитку підприємств і організацій споживчої кооперації.....	178
<i>Скляр Г. П., Мокрова Н. В.</i> Споживча кооперація як елемент інфраструктури туризму	181
<i>Тимошенко Ю. Б.</i> Использование информационных технологий в деятельности предприятий общественного питания	183
<i>Максюта В. В.</i> Напрями підвищення продуктивності праці на торговельних підприємствах і організаціях системи Укоопспілки	185
<i>Рудаковский Я. С.</i> Роль и значимость кооперативного движения в республике Беларусь.....	189

<i>Томкович М. П.</i> Значение и перспективы развития потребительской кооперации на современном рынке оптовой торговли республики Беларусь.....	190
<i>Тухарь Ф. И.</i> Инновационные процессы в бухгалтерском учете потребительской кооперации Молдовы.....	194
<i>Шукуров Т. Ш.</i> Развитие кооперативного предпринимательства в Азербайджане.....	197
<i>Курбонов А. Р., Туйчикулов З. Д.</i> Таджикистан и пути их решения проблемы налогообложения потребительской кооперации республики	200

СЕКЦІЯ 4 КРЕДИТНА КООПЕРАЦІЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ

<i>Гаркуша О. В.</i> Становлення державного регулювання кредитної кооперації у наддніпрянській Україні (кінець XIX–початок XX ст.).....	205
<i>Гончаренко В. В.</i> Важливість відродження кооперативних банків в Україні в умовах поглиблення кризових явищ у світовій економіці	208
<i>Клименко В. І.</i> Значення кооперативних банків у Європі.....	214
<i>Пожар А. А.</i> Особливості сучасного розвитку кредитних спілок Великобританії.....	215
<i>Климко О. Л.</i> Тенденції у діяльності кредитних спілок США у період кризи.....	218
<i>Дзюба В. В.</i> Кредитная кооперация России: состояние и перспективы развития	221
<i>Черных Г. А.</i> Развитие сельскохозяйственных кредитных кооперативов в аграрном секторе России	225
<i>Морару С. К., Раевская И. А.</i> Опыт становления и развития кредитной кооперации в некоторых западных странах и его позитивное использование в республике Молдова.....	228

ЗНАЧЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ У ЄВРОПІ

*В. І. Клименко, асистент кафедри міжнародної економіки
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

З XIX століття кооперативні банки були важливою особливістю Європейської банківської системи. Виходячи з нинішніх тенденцій, така ситуація, ймовірно, залишиться принаймні в XXI ст., так як більшість кооперативних банків є фінансово здоровими і багато з них збільшують свої ринкові частки. Тим не менш, важливість кооперативних банків, значення їх специфічного характеру і динаміка їх взаємодії з іншими типами банків часом уникали належної уваги серед політиків і в літературі.

Однак, це не заважало зростанню та укріпленню позицій кооперативних банків у Європі, як свідчать статистичні дані, нині вони мають 130 млн клієнтів, близько 700 тис. співробітників, 60 тис. відділень, їх частка складає 17 % банківського сектору ЄС [1].

Зараз кооперативні банки, так як і комерційні банки, функціонують на конкурентоспроможному ринку. Вони вже більш ніж довели свою можливість до активних змін у банківському секторі. Кооперативні банки, як одні з основних гравців у фінансовому секторі, сприяють його стабільності і конкурентоспроможності.

Кооперативні банки – це творці робочих місць. З власними усебічними мережами, кооперативні банки досить часто є головними працедавцями та платниками податків у своїх регіонах. Кооперативні банки наймають 750 тис. чоловік у Європі [2].

При порівнянні кооперативних банків з комерційними на основі ключових фінансових показників і простих засобів банківської стабільності можна стверджувати, що кооперативні банки мають вигідний вплив на стабільність національних фінансових систем [3].

Особливо вигідні і значимі кооперативні банки для населення з огляду на те, що стати членом кооперативу досить просто. Такі банки доступні кожному за умов регулярності здійснення операцій, правоздатності та територіальної належності клієнта. Таке членство узгоджене із проблемами сьогодення: немає анонімних клієнтів, а члени відіграють роль «партнерів», вони регулярно збираються та приймають рішення, які мають пряму дію на місцеве (або регіональне) середовище, наприклад, місцеві проекти розвитку чи спонсорські проекти. Саме через обраних представників, члени кооперативного банку керують організацією [4].

Головною прерогативою членства в кооперативному банку є демократичне життя членів банку та внесок у розвиток суспільства. Ці мотиви істотно різняться від тих, що мають акціонери комерційних банків. Таким чином, соціальна взаємодія та дружба відносяться до числа відмінних рис членства у кооперативних банках.

Отже, з впевненістю можемо сказати, що кооперативні банки часто ідентифікуються як національні чемпіони з великими мережами філій, що є одними з найбільших фінансових установ у Європі, слугуючи близько 140 млн клієнтів на всьому континенті [5].

Литература

1. Co-operative banks in the new financial system – [Електронний ресурс] / ЕАСВ. – 2010. – Режим доступу до сайту : <http://www.eurocoopbanks.coop/GetDocument.aspx?id=9570ad08-a071-4557-93b8-c0895783c502>).
2. European Association of Cooperative Banks – [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до сайту : <http://www.eurocoopbanks.coop/?nav=2>.
3. Hans Groeneveld and Bouke de Vries. – European co-operative banks: first lessons of the subprime crisis– [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до сайту : <http://www.eurocoopbanks.coop/GetDocument.aspx?id=814722ab-848a-4757-9b57-7b6850e09c40>.
4. Corporate social responsibility in co-operative banks – [Електронний ресурс] / ЕАСВ. – 2010. – Режим доступу до сайту : <http://www.eurocoopbanks.coop/GetDocument.aspx?id=a5f4487d-ada2-4e07-9723-b17d7b474bb3>).

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*А. А. Пожар, к.в.н. доцент кафедри міжнародної економіки
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Створені в XIX столітті, кредитні спілки залишаються важливими джерелами мікрокредитування в багатьох країнах світу. Так, станом на 2010 р., загальна кількість кредитних спілок складала близько 53 тис., загальна кількість їх членів – близько 188 млн. чол., сумарні активи – близько 1,5 трлн. дол. США [1].

Сучасні британські кредитні спілки дуже суттєво відрізняються за розміром, кількістю членів та переліком послуг, що надають. Але усі вони підпорядковані загальній кооперативній філософії та принципам, подібно до більшості кредитних спілок світу. В 2010 році в країні налічувалося 480 кредитних спілок, членами яких були 891,3 тис. мешканців. Активи становили 1,191 млрд. дол. США [1].

Активний розвиток кредитних спілок в Англії, Шотландії та Уельсі розпочався дещо пізніше, ніж, наприклад, у Ірландії, США, Канаді. До 1979 року там навіть офіційно не існувало такої установи, як кредитна спілка. Ті ж перші кредитні спілки, що виникали, реєструвалися у відповідності до законодавчих актів щодо діяльності компаній або ощадних товариств [2]. Піонери кредитно-кооперативного руху Великобританії приклали значних зусиль, аби у 1979 році уряд лейбористів таки прийняв Акт про кредитні спілки.

Для порівняння, в Ірландії близько 70 % населення на той час вже належало до числа членів кредитних спілок, в США і Канаді – близько 43 %.

Прийняті Британським парламентом зміни до чинного Акту про кредитні спілки, які вступили в силу 8 січня 2012 р., усунули існуючі обмеження і дозволили кредитним спілкам:

- пропонувати свої послуги більш ніж одній групі (спільноті) людей;
- надавати послуги цілим суспільним групам (громадам), підприємствам та кооперативам;
- пропонувати відсотки по внесках замість дивідендів;
- дозволяти людям, які переїжджають або змінюють роботу, продовжувати користуватися послугами кредитної спілки.

Зазначені зміни дозволять спілкам обслуговувати більше людей й пропонувати їм ширший асортимент фінансових послуг, наприклад, таких як нарахування відсотків на кошти на рахунок (interest bearing accounts) [3].

Для реалізації системного розвитку кредитних спілок створена Асоціація Британських Кредитних Спілок (The Association of British Credit Unions Ltd (ABCUL)), до основних завдань якої належить представництво інтересів кредитних спілок Великобританії у відповідності з кооперативними та демократичними принципами з метою надання спілкам послуг та допомоги задля максимального задоволення фінансових потреб мешканців країни.

Так, саме в результаті тісної співпраці між Асоціацією Британських Кредитних Спілок та Британським урядом, вдалося значно спростити механізми кооперування кредитних спілок з працевдавцями та комунальними господарствами. Наприклад, охоплюючи певний, закріплений за нею географічний район, кредитна спілка могла надавати послуги лише його мешканцям. Відтепер, кооперуючись з певним підприємством чи комунальним господарством, вона має право обслуговувати працівників такого підприємства або орендарів квартир, що обслуговуються зазначеним комунальним господарством, географічно знаходячись поза межами зони діяльності кредитної спілки.

Крім того, різного роду асоціації орендарів квартир, молодіжні громадські об'єднання, соціальні клуби та спортивні асоціації також можуть вступати до кредитних спілок, автоматично надаючи своїм членам можливість отримувати фінансові послуги.

З метою допомоги своїм громадам, різні організації отримали право робити внески до кредитних спілок, з метою збільшити їх можливість кредитування членів громади.

Спілкам також дозволили залучати додаткові кошти через пропонування паїв другої черги (паїв з відстроченим дивідендом), які можна передавати, але не можна забирати, і які можуть бути повернені спілкою лише за певних обставин. Такі паї йдуть на капіталізацію кредитної спілки та вносяться організаціями, що бажають сприяти її зміцненню.

Лише 10 % членів кредитної спілки можуть бути «корпоративними членами». Існують також обмеження щодо участі організацій в капіталі спілок: мінімум 75 % пайового капіталу кредитної спілки має бути внесено фізичними особами, і принаймні 90 % позик надається також фізичним особам [3].

Співпраця тисяч найманих працівників Британії з кредитними спілками часто здійснюється через створення накопичувальних рахунків, куди працевдавцями автоматично відраховується частина заробітної плати працівників, ще до того, як надійти на поточний банківський рахунок. Це дозволяє найманим працівникам простіше створювати заощадження, позбавляючи їх необхідності самостійно контролювати процес.

Головним надбанням, отриманим внаслідок змін в британському кредитно-кооперативному законодавстві, є те, що віднині кредитним спілкам не треба доводити, що люди, яким вони надають фінансові послуги, дійсно належать до єдиної громади і

мають щось спільне. Кредитні спілки, прив'язані до певного географічного регіону, обмежуються в кількості потенційних членів до 2 млн. чол. Співпрацюючи з підприємствами, комунальними, громадськими та іншими організаціями, спілки отримали можливість залучати і обслуговувати нових членів, безвідносно до їх місця проживання, що дає їм додаткові конкурентні переваги на ринку фінансових послуг в період світової економічної кризи.

Литература

1. 2010 Statistical Report of World Council of Credit Unions – [Електронний ресурс] / World Council of Credit Unions // Режим доступу до джерела: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
2. Model Law for Credit Unions – [Електронний ресурс] / World Council of Credit Unions // Режим доступу до джерела: <http://www.woccu.org/publications/modellaw>
3. Working with Community Groups, Businesses and Social Enterprises – [Електронний ресурс] / The Association of British Credit Unions Ltd // Режим доступу до джерела: <http://www.abcul.coop/credit-unions/newopportunities/workingwithcommunitygroupsbusinessesandsocialenterprises>

ТЕНДЕНЦІ У ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК США У ПЕРІОД КРИЗИ

*О. Л. Климко, доцент кафедри міжнародної економіки
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Фінансовий ринок США починає функціонувати у нових умовах регулювання, які розроблено з метою зменшення впливу ризиків, що обумовили світову фінансову кризу. Закон «Wall Street Reform and Consumer Protection Act» 2010 р. посилив регулюючі функції – створено Раду з контролю над фінансовою стабільністю (Financial Stability Oversight Council), яка буде мати можливість у випадку необхідності примусово здійснювати розподіл та реформування найбільших фінансових інституцій, якщо їх проблеми будуть загрожувати всій економіці США та Бюро із захисту споживачів фінансових послуг (Consumer Financial Protection Bureau). Реформування торкнулося головних компонентів фінансової системи США, а саме інституційної структури

та нагляду, регулювання діяльності банків, захисту інвесторів, захисту споживачів фінансових послуг.

Кредитні спілки США в 2008 р. стали значною мірою заручниками ситуації на фінансовому ринку, що сформувалася внаслідок помилки останнього десятиліття – відміни Акту Гласа-Стігала, зростання обсягів іпотечного кредитування при послабленні відповідного контролю, формування майже нерегульованого ринку цінних паперів, забезпечених іпотекою. Зрозуміло, що криза довіри та криза ліквідності фінансового ринку торкнулася і кредитних спілок, тому майже сорокарічний період успішного зростання змінився випробуванням на надійність та сталість. Саме якість кредитного портфелю кредитних спілок США, стала, на наш погляд, головним чинником успішного збереження системи кредитної кооперації США. Грошовий потік сплат за кредитами в 2008–2010 рр. у кредитних спілках США, внаслідок виваженої кредитної політики попередніх років, відрізнявся більшою стабільністю і більш низьким рівнем банкрутств позичальників. Дії уряду США щодо збільшення рівня страхування депозитів з 100 тисяч доларів до 250 тисяч доларів, аналогічні до захисту вкладів до банківської системи, позитивно вплинули на рівень довіри вкладників.

У період кризи була сформована відповідна програма підтримки стабільності. В той же час, в 2010–2011 рр. накопичуються проблеми втрат кредитних спілок від інвестиційної діяльності, і також від поглиблення банкрутств іпотечних позичальників. Програма підтримки іпотечних позичальників, яка діяла на рівні держави, принесла певні позитивні наслідки, але не могла кардинально вплинути на рівень платоспроможності позичальників, падіння якого посилювалося економічною рецесією. Фінансова звітність показує, що більшість з 7000 кредитних спілок США мають фінансові втрати внаслідок кризи, близько 40 кредитних спілок збанкрутувало.

Для зменшення впливу фінансових втрат та запобігання подальшого банкрутства спілок, були здійснені кроки по об'єднанню спілок. Наприклад, наприкінці серпня 2010 р. Національна Адміністрація кредитних спілок – держрегулятор кредитних спілок США оголосила про приєднання ще трьох спілок другого рівня, активи яких складають 9,5 млрд, 7,4 млрд і 1,2 млрд дол. відповідно до центрального кредитного союзу та західного федерального союзу другого рівня. В попередні роки централізація